

Anton Nikolov

(Bulgaria, Sofia University St. Kliment Ohridski)

Fashion in Past Tense

Nadezhda Stoyanova: Adornments and Grimaces. Fashion and Modernity in the Bulgarian Literature of the 1920s and 1930s

Abstract: This review discusses Nadezhda Stoyanova's second book *Adornments and Grimaces. Fashion and Modernity in the Bulgarian literature of the 1920s and 1930s*. The monograph presents years of solid work concerned with fashion and modernity in the interwar period. Stoyanova views fashion as a topic of high interpretative potential including the possibility of seeing human beings through their heroic drive towards the future and their ability to capture the rhythm of the modern world through fashion gestures. The book explores how the Self uses fashion to transform itself and how one can manifest self-consciousness through fashion.

Антон Николов

(България, Софийски университет „Св. Климент Охридски“)

Модата в минало време

Надежда Стоянова: Украси и Гримаси. Мода и модерност в българската литература от 20-те и 30-те години на XX век

Модата изглежда да е била убита през 1944 г., *куклите биват разкъсани и осмелени*, както констатира Стоянова, не без нотка на съжаление. Ако обаче разгърнем страниците на „Украси и Гримаси. Мода и модерност в българската литература от 20-те и 30-те години на XX век“, ще се пренесем назад в миналото, преди модата да стане безинтересна за художествена или друг вид рефлексия, както е днес, и преди соцреализмът да започне да я третира като злокачествено образование, присъщо на буржоазията. Ще се пренесем в междувоенния период, когато модата, по думите на Стоянова, се оказва *проблем с висок интерпретативен потенциал*, проблем, провокиращ различни отношения, положителни и негативни, но рядко – безразличие.

„Украси и Гримаси“ е втората книга на д-р Надежда Стоянова, която се концентрира върху междувоенния период, след изследването ѝ „Възходът на слънчогледите. Българската литература от 20-те и 30-те години на XX век: опити с времето“ от 2015 г. Монографията е плод на очевидно многогодишен труд; множество статии и доклади по въпроса за модата и модерността, демонстриращи дълготраен интерес към тази тематика, са преработени като глави в книгата. На фокус е модата, но не във функцията ѝ на оценностяваща мимолетното, променливото и новото, макар че се отделя внимание и на шаблона и клишето (негативните проявления на модата, нейния провал да извоюва различна самопредстава за субекта), а като съзираща *човешкото като героично* в неговия порив към идното. Героично в смисъла на едно изпреварване, в това да бъдеш актуален спрямо живота и смъртта, да уловиш ритъма на модерния свят посредством модния жест, да се разграничиш, подобно на авангардист, рязко от миналото. Азът чрез мо-

дата търси трансформацията, способността на субекта да прояви своето самосъзнание, да се заяви посредством модни жестове в очите на Другия, а по този начин и пред себе си.

Книгата на Надежда Стоянова черпи от установен академичен материал относно модата и модерността (изследвания на Елизабет Уилсън, А.Б. Хофман, Иван Славков, Любомир Стойков и много други), но особено много дължи на „Художник на съвременния живот“ на Бодлер. Текст, който тя чете през Бенямин и Фуко, и в който прозира бодлеровският героизъм, естетизирането на преходността, възможността човешкото да бъде съзряно в *отворените му към себе си очи като към онова, което скоро няма да е*.

Една от силните страни на книгата е ясната ѝ структура, която помага на читателя да се ориентира в изследването. *Украси и гримаси* е разделена на две части, като първата се концентрира върху културно-историческите параметри на „високите“ (теоретичните) прочити на модата. Запознаваме се с общи положения в мисленето на модата, като органично свързана с модерността, възходът на индустриализацията, секуляризацията. Представянето обаче не е едностранчиво и ще видим на тези страници сблъсъка на концепциите за модата. От една страна, тя е видяна като клише и шаблон, неморална (неприсъща за българската домакиня), а от друга страна, е разпознавана като нов вид себеизразяване и естетизиране на всекидневието. За тези разностранни възгледи Стоянова черпи материал и от известни теоретични текстове, но и от статии, публикувани по страниците на „Вестник на жената“ и други междувоенни вестници и списания.

Във втората част Стоянова чете модата предимно през художествената литература. Тук са представени редица литературни анализи на произведения, рефлектиращи върху модата и Париж (като *столица на света* и модата едновременно). Една от силите на *Украси и Гримаси* е всъщност прочитът на познати (*Париж, Париж, убиец и баща* на Лилиев), но и на маргинални творби („Безмълвният Париж“ на Петър Осоговец). Последните две глави ще ни запознаят и със смешната страна на модата, която се отразява в типажи (литературни и социални) като мижитурката, тариката, клюкаря. През смешното ще видим модата и като провалил се проект на модерността, чиято неадекватност иронията най-добре разкрива.

След заключението на изследването и богатата библиография, разкриваща неговия обхват (позоваванията са 495 на брой), читателят има възможността да се наслади на приложенията към текста. Те са побрани на с. 355-374 и представляват разнообразна колекция от текстове, няколко от които теоретично осмислят модата, докато други представляват пародии на известни модернистични манифести (като „Небето“ на Гео Милев). Има приложени и корици на списания от периода.

Като цяло книгата осигурява удоволствено потапяне на читателя в междувоенния период и модерността през модата. Особено силна е нейната многогласност – Стоянова успешно събира всичките гледни точки в „Украси и Гримаси“. През тази многогласност може успешно да се долови един богат и активен културен живот, вече безвъзвратно отминал.

ЛИТЕРАТУРА

Надежда Стоянова 2022: *Надежда Стоянова. Украси и Гримаси. Мода и модерност в българската литература от 20-те и 30-те години на XX век*. София: Парадигма, 378 с. ISBN 978-954-326-480-3 (Nadezhda Stoyanova 2022: *Nadezhda Stoyanova. Adornments and Grimaces*. Sofia: Paradigma, 378 p. ISBN 978-954-326-480-3).